

Innspill til Fellesskoleutvalget

UHR-Lærerutdanning takker for invitasjonen til å komme med innspill til Fellesskoleutvalget. Innspillet er behandlet i UHR-Lærerutdannings arbeidsutvalg (LU-AU sak 26-03).

UHR-Lærerutdanning ønsker å fremheve lærerutdanningens nøkkelrolle i utdanningssystemet, sett i lys av lærerens rolle som samfunnsbygger og den gode læreren som den sentrale faktoren for å lykkes med danning og utdanning av barn og elever – fremtidens studenter, arbeidstagere, og samfunnsborgere. Lærerutdanning av høy kvalitet er en sentral faktor for en fellesskole som fortsatt skal være en samlende arena for videreutvikling av et felles verdigrunnlag for samfunnsfellesskapet. UHR-Lærerutdanning understreker betydningen av fortsatt satsing på forskningskompetanse i lærerutdanning og styrking av forskningsbasert lærerutdanning, i kombinasjon med fortsatt satsing på forskningsbaserte partnerskap med profesjonsfeltet. Norsk lærerutdanning er og skal være basert på den nyeste forskningen, med profesjonsrettede utdanningsprogram av høy kvalitet utviklet i nært samspill med profesjonsfeltet.

Om UHR-Lærerutdannings arbeid med felles kvalitetsutvikling

[UHR-Lærerutdanning](#) er en fagstrategisk enhet i Universitets- og høyskolerådet. UHR-Lærerutdanning er en viktig møtearena for lederne for alle landets lærerutdanninger, samt observatører fra organisasjonene som er involvert i lærerutdanning, skole og barnehage. UHR-Lærerutdanning er representert på en rekke eksterne møtearenaer der temaer knyttet til lærerutdanning og profesjonsfelt blir diskutert, den kanskje mest sentrale er Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling (NFLP), som ledes av statsrådene i Kunnskapsdepartementet.

UHR-Lærerutdanning bidrar til felles kvalitetsutvikling og kunnskaps- og erfaringsdeling på tvers av lærerutdanningsinstitusjoner, og arrangerer årlig Lærerutdanningskonferansen som samler lærerutdannere fra hele landet samt nasjonale aktører involvert i barnehage, skole og lærerutdanning: [Lærerutdanningskonferansen 2026: Demokrati og kunnskapsberedskap - Universitets- og høyskolerådet](#). UHR-Lærerutdanning har initiert [Lærerutdanningsportalen – kunnskapsportalen for lærerutdannere | Universitetet i Stavanger](#), som er arena for deling av forskning og forskningsbaserte eksempler på god praksis i lærerutdanningene. [Nasjonale retningslinjer for lærerutdanning](#) forvaltes av Universitets og høyskolerådet ved UHR-Lærerutdanning. Arbeidet med retningslinjene skal bidra til å utvikle felles standarder om hva som er god lærerutdanning, i et tett samarbeid mellom fagmiljøene i lærerutdanningene, skole og barnehage.

Rekruttering til læreryrket

Rekruttering til lærerutdanning er [avhengig av et attraktivt læreryrke](#). For å sikre adekvat rekruttering til lærerutdanning og et attraktivt læreryrke, ønsker UHR-Lærerutdanning fortsatt satsing på etter- og videreutdanning for lærere, etablering av karriereveier for lærere knyttet til formell kompetanseheving, og veiledning for nyutdannede lærere.

Rekruttering til lærerutdanning og læreryrket er som kjent en kontinuerlig utfordring. I [Strategi for rekruttering til lærerutdanningene og læreryrket 2024–2030 - regjeringen.no](#) vektlegges det at rekruttering til utdanning og yrket er et langsiktig kvalitetsarbeid, og at attraktiviteten til læreryrket må styrkes. Dette forutsetter blant annet gode rammevilkår for lærere, fortsatt satsing på etter og videreutdanning rettet mot lærere, og utvikling av karriereveier for lærere samt veiledning av nyutdannede lærere slik at de blir i yrket.

Lærermangelen er størst i distriktene og i Nord-Norge. For barnehager er utfordringen også stor i større kommuner og mer sentrale strøk. Dersom den negative utviklingen i rekrutteringen til lærerutdanningene fortsetter, kan det føre til større lærermangel i hele landet og større forskjeller mellom kommuner. Dette vil gå utover barn og unges utvikling og læring. Et tiltak i rekrutteringsstrategien er at regjeringen vil kartlegge hvordan fagtilbudet i lærerutdanningene og studentenes fagvalg harmonerer med lokale behov for lærere i bestemte fag og trinn. Dette forutsetter bedre registerdata om lærere, slik at man kan knytte lærere til trinn og fag i statistikken. Ifølge SSB kan man i dag kun knytte lærere til skolen de jobber ved.

UHR-Lærerutdanning ser med bekymring på hvordan det nå kuttes i midlene til etter- og videreutdanning, samtidig som målgruppen er utvidet til alle ansatte i barnehage og skole. Intensjonen om å styrke laget rundt barnet/eleven er god, men det må ikke redusere lærernes mulighet til etter- og videreutdanning. Karriereveier for lærere er fortsatt ikke blitt etablert, til tross for arbeidet med dette i forbindelse med innføringen av nytt helhetlig system for kompetanse og karriereutvikling. Regjeringens varslede satsing på veiledning for nyutdannede lærere ble i realiteten avlyst i det nylig vedtatte statsbudsjettet for 2026.

I denne sammenheng ønsker UHR-Lærerutdanning å påpeke at redusert rekruttering til lærerutdanning også kan påvirke lærerutdanningenes kapasitet og bredden av fagtilbud i lærerutdanning nasjonalt, og dermed innvirke på tilgang til kvalifiserte lærere i alle skolens fag over hele landet og skolenes mulighet til å få kvalifiserte lærere i [alle skolens fag](#).

UHR-Lærerutdanning understreker at det er helt avgjørende at satsingen på å styrke læreryrkets attraktivitet fremover blir mer enn tomme ord. Tilgang til kvalifiserte lærere i barnehager og skoler over hele landet handler om barn og elevers vilkår for å utvikle seg, lære og oppleve mestring, og bli medborgere i demokratiet.

Mer overordnet styring av lærerutdanningene

UHR-Lærerutdanning er positive til den pågående rammeplanprosessen og mer overordnet styring av lærerutdanningene. En felles rammeplan vil styrke fellesskapet i lærerprofesjonen og gi lærerutdanningene handlingsrom til å drive kvalitetsutvikling i utdanningene basert på det nyeste innen forsknings- og erfaringsbasert kunnskap.

Lærerutdanningene i Norge utgjør et sammensatt fellesskap. Per i dag reguleres lærerutdanning av elleve rammeplaner for et mangfold av lærerutdanninger som har utspring i ulike historiske kontekster og tradisjoner. UHR-Lærerutdanning mener at den pågående prosessen knyttet til mer overordnet styring og en felles rammeplan for lærerutdanning med vekt på felles kjernekompetanser for lærerprofesjonen, på sikt vil styrke en felles profesjonsidentitet for lærere. Samtidig vil det åpne for mer mangfold og variasjon i lærerutdanningsprogrammene som tilbys ved universitet og høyskoler, i tråd med lærerutdanningsinstitusjonenes faglige profil og lokale og regionale behov i profesjonsfeltet. Dette kan styrke kvaliteten i utdanningene og øke rekrutteringen.

Universitets og høyskolerådet skal i nært samspill med samarbeidspartnere i praksis- og yrkesfelt fortsatt forvalte nasjonale retningslinjer for lærerutdanning, som et viktig verktøy for felles kvalitetsutvikling og kunnskaps- og erfaringsdeling om hva som kjennetegner lærerutdanning av høy kvalitet.

Forskningsbasert lærerutdanning er profesjonsrettet lærerutdanning

UHR-Lærerutdanning ønsker fortsatt satsing på styrking av forskningskompetanse i lærerutdanningene, videreutvikling av kunnskapsbasen for lærerutdanning og master som hovedmodell for lærerutdanning. Lærerutdanningene på bachelornivå og etter- og videreutdanning er og skal være forskningsbaserte lærerutdanninger av høy kvalitet.

Norsk lærerutdanning er som profesjonsutdanning en integrert, forskningsbasert og profesjonsrettet utdanning som utvikles i samspill med profesjonsfeltet. Et grunnleggende trekk ved all [profesjonsutdanning](#) er at forskning betraktes som en sentral kunnskapskilde/kunnskapsbase. At en utdanning er forskningsbasert betyr at den både bygger på kunnskap fra forskning og på vitenskapelig tenke- og arbeidsmåte. Det er svært positivt at lærerutdanningene som forskningsbaserte utdanninger er styrket de siste tiårene gjennom satsing på økt forskningskompetanse i lærerutdanningene, og innføring av femårige integrerte grunnskolelærerutdanninger, som medførte høyere krav til forskningskompetanse i utdanningene. Både NOKUTs evaluering av de nye grunnskolelærerutdanningene og sektorens erfaring med dem, tilsier at grepet med innføring av GLU-master er en suksess.

UHR-Lærerutdanning ønsker fortsatt satsing på forskningskompetanse i lærerutdanningene og videreutvikling av kunnskapsbasen for alle fag og kunnskapsområder i lærerutdanning. I et samfunn der kunnskapens betydning fremheves og kunnskapsnivået har økt, er solid forskningsbasert lærerutdanning med master som hovedmodell en nødvendig forutsetning for god profesjonsutøvelse i lærerrollen. Morgendagens samfunn vil kreve andre kompetanser enn dagens, og utdanningene må derfor ruste kandidatene til å utvikle relevant kompetanse for de ulike kontekstene og ukjente utfordringene de vil møte. Betydningen av forskningsbasert lærerutdanning blir aktualisert i en tid der kunnskapsberedskap, forskningsforståelse og tillit til forskning blir vurdert som et bolverk mot desinformasjon og svekkelse av demokratiet.

Forskningsbasert lærerutdanning bygger på en kunnskapsbase av kvalitetssikret kunnskap, og utdanner lærere med faglig, teoretisk og forskningsmetodisk kompetanse. Det innebærer at forskning blir et grunnlag for analyse, utredning og kunnskapsbasert videreutvikling av kvalitet i profesjonsutøvelsen. Forskning, herunder evidensbasert kunnskap, er en nødvendig bestanddel i det profesjonelle skjønnet, i møte med kompleksitet og utfordringer i den profesjonelles hverdag. Master som hovedmodell for lærerutdanning styrker de nyutdannede lærernes forskningsforståelse og mulighet til å ta i bruk forskning i profesjonsutøvelsen.

Lærerutdanningene vektlegger praksisnær forskning, og er sentrale forskningsaktører på barnehage- og skolefeltet. Sterke forskningsmiljøer i lærerutdanningene som jobber profesjons- og praksisnært er viktig, for å til enhver tid ha oppdatert kunnskap om utviklingen i barnehage- og skolefeltet, for å kunne utvikle kunnskapsbaserte løsninger på utfordringer i barnehage og skole, og for å bidra til skolens og barnehagens samfunnsmandat.

Fra politisk hold (blant annet i Profesjonsmeldingen) har vi de siste årene sett økt vekt på betydningen av erfaringsbasert kunnskap i profesjonsutdanningene, ofte knyttet til en antatt dikotomi mellom forskningsbasert og erfaringsbasert kunnskap. UHR har i flere innspill vektlagt at forskningsbasert og erfaringsbasert kunnskap må spille sammen, og ikke ses som motsetninger. Likeledes skriver Mausethagen m.fl. (*En forskningsbasert skole? 2024*) om disse to kunnskapsformene: *I realiteten er kunnskapsformene tett sammenvevd i profesjonsutøvelsen. Et begrep som har blitt brukt om dette, er integrasjon av ulike kunnskapsformer, og at et kjennetegn ved profesjonsutøveres kunnskapsarbeid er at de lager såkalte praktiske synteser når de skal ta en beslutning. I dette ligger det som et premiss at man som lærer, i likhet med andre profesjonsutøvere, tar utgangspunkt i den praktiske situasjonen*

som skal løses, når man bestemmer hvilke kunnskapsressurser det er relevant å trekke på. Dette betyr at lærere har et stort handlingsrom både med hensyn til hvilken rolle forskning skal spille i praksis, og hvilken forskning det er relevant å trekke inn.

Partnerskapenes betydning

UHR-Lærerutdanning ønsker fortsatt satsing på partnerskap med profesjonsfeltet. Partnerskapene mellom lærerutdanninger, barnehager og skoler bidrar til mer koherente lærerutdanninger, og styrket integrasjon av ulike kunnskapsformer i lærerutdanningene og i profesjonsfeltet. Rekrutteringsstrategien understreker at regjeringen fortsatt vil støtte ulike former for partnerskap mellom universiteter/høyskoler og barnehage-/skoleeiere og lærerprofesjonen, og at partnerskap skal bidra til å videreutvikle profesjonsrelevans og praksis i lærerutdanningene og gi bedre kvalitet og mer kunnskapsbasert profesjonsutøvelse i barnehager og skoler.

Det er viktig at lærerutdanningene utvikles i partnerskap mellom lærerutdanningsinstitusjonene og profesjonsfeltet (jf. ekspertgruppene for hhv. [lærerrollen](#) og [barnehagelærerrollen](#)). Sammen med lokale, regionale og nasjonale arenaer for samarbeid om etter og videreutdanning og erfarings- og kunnskapsdeling, er partnerskapene en sentral mekanisme for å styrke kunnskapen om forskning og dermed mer forskningsbasert profesjonsutøvelse i profesjonsfeltet, og relevans i lærerutdanningene knyttet til tilgang til oppdatert kunnskap om profesjonsfeltet. Partnerskapene er arenaer for utvikling av felles forståelse av prinsipper for god undervisningspraksis.

I NOU 2022:13 vektlegges det med bakgrunn i evalueringer og undersøkelser at arbeidet i partnerskap mellom barnehager, skoler og lærerutdanningene ved universiteter og høyskoler oppleves som positivt og med stort potensial for å bedre kvaliteten i barnehage- og skoleutvikling og i lærerutdanningen. I forskningen fremheves gjensidig forpliktende, likeverdige og utviklende partnerskap mellom lærerutdanningene og skoleeier/skoler som en viktig forutsetning for effektive kompetanseutviklingstiltak, både for at kompetanseutviklingstiltakene skal bli relevante og treffsikre, og for at relevansen i lærerutdanningene skal styrkes. Forskning tyder også på at kompetanseutviklingstiltak som bidrar til å endre klasseromspraksis på måter som øker måloppnåelse når det gjelder læringsutbytte og læringsmiljø må være langsiktige, skolebaserte og kollektive, ha et relativt stort omfang, være forankret på skolenivå, bidra til å videreutvikle et profesjonelt læringsfellesskap blant lærere og skoleledere og *bygge på forskningsbasert kunnskap*. Fornyelse av skoler og barnehager bør hovedsakelig være forskningsbasert og forankret i kvalitetssikret kunnskap.

Partnerskapene kan bidra til å styrke forskningsforståelsen i profesjonsfeltet, sikre forskningsforankring i kompetansetiltak for ansatte i barnehager og skoler, og øke muligheten for å spre forskningsresultater og legge til rette for økt bruk av forskning i praksis. Samarbeidet styrker lærerutdanningenes relevans gjennom økt innsikt i konkrete utfordringer og behov i skoler og barnehager, og legger til rette for profesjonsnær forskning slik at det foreligger et aktuelt kunnskapsgrunnlag om praksis- og profesjonsfeltet i skole og barnehage, som er i kontinuerlig endring.

Partnerskapene kan ha betydning for kvaliteten i praksisstudiet i lærerutdanning, idet det legges til rette for forskningsbasert ["klinisk" praksis](#) der studentene systematisk lærer å koble praktiske

erfaringer med forskningsbasert kunnskap, og der ulike kunnskapstyper analyseres, integreres, syntetiseres og tas i bruk.

Partnerskapene gir viktige synergieffekter ved at de blir en del av universiteters og høyskolars strategiske arbeid med å sikre at forskningsbasert kunnskap tas i bruk og at forskningsforståelsen i barnehage og skole blir styrket. Dette er viktig med tanke på forskningens rolle i profesjonell skjønnsutøvelse, og det er har betydning for lærende profesjonsfellesskap og forskningsbasering av skole og barnehage som lærerutdanningsarena.

Det er positivt at etterutdanningsordningene legger til rette for at universiteter og høyskoler og barnehage- og skolesektoren sammen identifiserer kompetansebehov, og gjennomfører kollektiv kompetanseheving i tett samarbeid. UHR-Lærerutdanning understreker også verdien av “det doble formålet”: Et likeverdig og gjensidig forpliktende partnerskap mellom skolene, skoleeierne og høyskolene og universitetene der det primære formålet er skoleutvikling, og partnerskapet skal bidra til gjensidig læring og videreutvikling av lærerutdanningene (NOU 2022:13, s. 120-21).

Barnehagens rolle i utdanningssystemet

UHR-Lærerutdanning ønsker at barnehagens betydning som grunnlag for hele utdanningsløpet til barnet/eleven blir tematisert i Fellesskoleutvalgets kommende utredning. [Tall fra SSB](#) viser at i 2024 gikk 94,4 % av alle norske barn i gruppen 1-5 år i barnehage. Barnehagen er, på linje med skolen, en pedagogisk institusjon med ansvar for barns utvikling og læring. Rammeplan for barnehagen sier at barnehagelærere er den profesjonen som utdannes spesielt for å kunne ivareta barnehagens oppgaver, og at barnehagen skal være en lærende institusjon.

Barnehagelærerne har ansvaret for å planlegge og lede det pedagogiske arbeidet. God kvalitet i barnehagen forutsetter tilstrekkelig andel ansatte med barnehagelærerutdanning, gjerne også master. Allerede i NOKUTs evaluering fra 2010 av daværende førskolelærerutdanning blir det vektlagt at utdanningen bør ligge på masternivå, sett i lys av kompleksiteten i barnehagens oppgaver. [Ekspertgruppen for barnehagelærerrollen](#) (2018) peker på at pedagogisk arbeid med barn beveger seg i et spenningsfelt og at en helhetlig pedagogisk tilnærming forutsetter barnehagelærere med forskningsbasert og profesjonsrettet barnehagelærerutdanning av god kvalitet.

Barnehagealderen er en svært [læringsintensiv alder](#). Barnehagepedagogikken er basert på en helhetlig pedagogisk tilnærming der faglig innhold, lek, læring og omsorg ses i sammenheng. Barnehagen lærer barna grunnleggende kompetanse, og ferdigheter som å lære seg selv og kjenne i møte med andre, utvikle sosiale ferdigheter, gjøre grunnleggende verdier til sine egne, lære krype, gå, klatre, falle, balansere osv. Barnehagene skal ivareta omsorg og progresjon, og legge til rette for en helhetlig og allsidig utvikling. Barnehager med god kvalitet gir gode forutsetninger for barns videre utvikling, og [dette forutsetter kompetente barnehagelærere](#). Barnehagene må ha forskningsbasert kompetanse knyttet blant annet til ledelse, kulturelt mangfold, et godt språkmiljø mtp. barn med annet morsmål enn norsk, og barn med spesielle behov. Det konkrete arbeidet med aktuelle samfunnsutfordringer – forebygging av utenforskap, integrering og tilrettelegging for at barna skal få mulighet for demokratisk medborgerskap og deltagelse i samfunnet, begynner i barnehagen.

UHR-lærerutdanning ber utvalget følge opp det foreliggende kunnskapsgrunnlaget, som understreker den avgjørende betydning kvalifiserte barnehagelærere har i barnehagen. Dette vil kreve både gode rammevilkår for barnehagelærerutdanningen, en høy/adekvat andel pedagogiske personell i barnehagene, og gode rammevilkår for barnehagelærere.

Avsluttende oppsummering

Fellesskoleutvalget spør: *Hvordan kan lærerprofesjonen utvikles de neste 20 årene - hva vil være de viktigste strukturelle grep og rammer for partene i sektoren å jobbe videre med?*

UHR-Lærerutdannings svar:

- Satsing på etter- og videreutdanning for lærere, karriereveier for lærere knyttet til formell kompetanseutvikling og veiledning av nyutdannede lærere, for å styrke attraktiviteten til læreryrket og bedre rekruttering til utdanning og yrke.
- Mer overordnet styring av lærerutdanningene slik at utdanningene får handlingsrom til å utvikle studieprogram av høy kvalitet basert på den nyeste kunnskapen i nært samspill med profesjonsfeltet. Høyt kompetente fagmiljøer må få tillit til å utvikle læringsmiljø og utviklingsprosesser som sikrer kvalitet, og som legger til rette for utvikling av innovative løsninger og regionale tilpasninger. Styring av lærerutdanningene handler om profesjonsbygging og skal sikre samfunnets kompetansebehov.
- Fortsatt satsing på forskningskompetanse i lærerutdanningene og videreutvikling av kunnskapsbasen innen alle fag og kunnskapsområder i lærerutdanning, for å sikre kvalitet og relevans i lærerutdanningene. Læreres kunnskapsbase er sammensatt av både forskningsbasert og erfaringsbasert kunnskap, og lærerutdanningene skal derfor fostre gode praktiske synteser av kunnskap. Diskusjoner om integrasjon mellom ulike kunnskapsformer i lærerutdanning bør ivaretas og gjennomføres innad og på tvers av lærerutdanningene, i solide, omforente kunnskapsprosesser der lærerutdanningene og barnehage- og skolesektoren inngår i kritiske, kontinuerlige diskusjoner om mål, nivå og retning for forskning i, om og på lærerutdanning.
- Fortsatt satsing på partnerskap med profesjonsfeltet og samarbeid om kvalitetsutvikling i praksis, jf. NFLPs pågående arbeid med felles anbefalinger om praksis.
- Satsing på barnehagen som en pedagogisk institusjon der grunnlaget legges for utdanningsløpet og et liv som deltagende medborger i demokratiet.